

Riigikogu korruptsioonivastase erikomisjoni tegevuse ülevaade (veebruar 2014 – veebruar 2015)

Riigikogu korruptsioonivastase erikomisjoni (edaspidi komisjon) praegune koosseis moodustati Riigikogu 20. märtsi 2013. aasta otsusega (RT III, 26.03.2013, 1) Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse ning korruptsioonivastase seaduse (RT I, 29.06.2012, 1) alusel nendes õigusaktides nimetatud ülesannete täitmiseks.

Riigikogu otsuse kohaselt kuulusid komisjoni koosseisu järgmised Riigikogu liikmed: Andres Anvelt (komisjoni esimees)¹, Liisa-Ly Pakosta (komisjoni aseesimees), Rein Aidma, Helmen Kütt², Lauri Laasi, Peeter Laurson, Meelis Mälberg ja Aivar Riisalu.

Seoses komisjoni esimehe Andres Anvelti Riigikogu liikme volituste peatumisega 26. märtsist pidas komisjon selles koosseisus oma viimase istungi 24. märtsil 2014.

Riigikogu 23. aprilli 2014. aasta otsusega „Riigikogu otsuse „Korruptsioonivastase erikomisjoni moodustamine“ muutmise“ muudeti ülalnimetatud otsust ja komisjon hakkas tööle järgmises koosseisus: Ken-Marti Vaher³ (komisjoni esimees), Rein Randver (komisjoni aseesimees), Rein Aidma, Etti Kagarov, Lauri Laasi, Meelis Mälberg, Aivar Riisalu, Peeter Laurson.

Komisjoni liikmete asendusliikmed on vastavalt Juhan Parts, Kalvi Kõva, Kalev Lillo, Jaak Allik, Priit Toobal, Lauri Luik, Tarmo Tamm, Reet Roos.

Komisjoni ülesanded ja õigused tulenevad korruptsioonivastase seaduse §-st 9.

Komisjon teostab parlamentaarset järelevalvet korruptsioonivastaste meetmete rakendamise üle, arutab omal algatusel KVS-i § 13 lõikes 1 nimetatud ametiisikute võimalikke korruptsioonijuhtumeid ja annab nende kohta hinnanguid, teostab järelevalvet Riigikogu liikmete tegevuspiirangutest kinnipidamise üle, teavitab Riigikogu ja avalikkust oma korruptsioonivastase tegevuse tulemustest ning täidab muid seadusest tulenevaid ülesandeid. Komisjonil on oma töö tegemiseks õigus välja kutsuda isikuid ja nõuda tutvumiseks andmeid ja dokumente.

Aruandeperioodil on komisjon pidanud 27 istungit⁴. Olulisimad käsitletud teemad olid järgmised.

¹ Volitused peatusid seoses Vabariigi Valitsuse liikmeks nimetamisega alates 26. märtsist 2014.

² Volitused peatusid seoses Vabariigi Valitsuse liikmeks nimetamisega alates 26. märtsist 2014.

³ Komisjoni esimehe ja aseesimehe valimised toimusid 2014. aasta 5. mai istungil.

⁴ Aprillikuus komisjoni istungeid ei toimunud, kuna Riigikogu otsuse eelnõu menetlemine komisjoni koosseisu muutmise kohta kestis kolm nädalat.

Korruptsioonivastase seaduse rakendamine ja huvide deklareerimine huvide deklaratsioonide registris

Uue tegevusperioodi alguses seadis komisjon üheks oma ülesandeks hoida teravdatud tähelepanu all elektroonilise huvide deklaratsioonide registri käivitumise protsessi. KVS-i § 22 lõike 4 kohaselt tuli elektrooniline huvide register asutada 1. jaanuariks 2014. Juba aasta alguses väljendas komisjon kahetsust, et „KVS-i täies mahus jõustumise ajaks (1. jaanuar 2014) ei ole Vabariigi Valitsus suutnud vastu võtta seaduses viidatud rakendusakte – Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatavat elektroonilise huvide registri põhimäärust, millega see register luuakse. Et seaduses määratletud huvivid deklareerima kohustatud deklarandid peavad oma huvivid elektroonilises huvide registris deklareerima k.a 31. maiks, võib registri testimiseks, selle täitmise juhendite tutvustamiseks ja vastavate koolituste korraldamiseks aeg lühikeseks jääda.“⁵

Elektroonilise huvide deklaratsioonide registri loomise eesmärk oli lihtsustada huvide deklareerimist, ühtlasi muuta efektiivsemaks nende sisuline kontrollimine, deklaratsioonide hoidmine, haldamine ja deklaratsioonide avalikkusele kättesaadavaks tegemine. Vabariigi Valitsuse määrus „Huvide deklaratsioonide registri põhimääruse“ kohta võeti vastu 24. aprillil 2014.⁶ Registri vastutavaks tötlejaks määrati Justiitsministeerium ning volitatud asutuseks Maksu- ja Tolliamet.

Register avanes 5. mail pädevate asutuste deklarantide halduritele kohustatud isikute kohta kannete tegemiseks ning 12. mail deklarantidele. Kontrollija arendus valmis juunikuus.

Samaaegselt registri kasutuselevõtuga avalikustati Justiitsministeeriumi uuendatud korruptsiooniteemalises veebis <http://www.korruptsioon.ee/> kõik registri kasutamise seotud juhendmaterjalid.

Kahjuks tuleb tõdeda, et deklarantidele jäi huvide deklaratsioonide registri põhimäärusega ja huvide deklaratsiooni täitmise juhendiga tutvumiseks liialt vähe aega.⁷

Huvide deklaratsioonide registri kasutusele võtmisest ja selles huvide deklareerimisest ülevaate saamiseks olid komisjoni 12. mai istungile kutsutud justiitsminister Andres Anvelt, Justiitsministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse nõunik Tanel Kalmet ning Maksu- ja Tolliameti teenindusosakonna juhtivspetsialist Hannes Udde.

Koostöös Riigikogu Kantselei ja Justiitsministeeriumi esindajatega korraldati maikuu keskel huvide deklaratsioonide täitmise alased koolitused Riigikogu liikmetele. Ka komisjon nõustas Riigikogu liikmeid, kui neil tekkis deklaratsiooni täitmisel küsimusi. Koolituste ja nõustamise tõhususest annab tunnistust asjaolu, et kõik Riigikogu liikmed deklareerisid oma huvivid tähtaegselt, s.o 31. maiks 2014.

Komisjon otsustas avalikustada oma 19. juuni pressiteates informatsiooni huvivid deklareerimata jätnud kohaliku omavalitsuse poliitikute kohta: valla- või linnavalitsuse liikmed otsustati avalikustada nimeliselt ning kohaliku omavalitsuse üksuste kaupa tuua välja

⁵ Riigikogu korruptsioonivastase erikomisjoni tegevuse ülevaade (jaanuar 2013 – jaanuar 2014), lk 18.

⁶ RT I, 29.04.2014, 8.

⁷ Samas oli deklarantidele antud teada, kelle poole õiguslike või tehniliste küsimuste tekkimisel meili või telefoni teel pöörduda, ja nõustamistegevus toimus efektiivselt.

deklaratsiooni esitamata jätnud volikogu liikmete arv.⁸ Avalikustamise eesmärgiks oli juhtida poliitikute tähelepanu neile seadusega pandud kohustuse täitmise vajalikkusest.

Riigikogu sügisistungjärgu alguses analüüsis komisjon Riigikogu liikmetelt ja teistelt deklarantidelt saadud tagasisidet huvide deklaratsiooni täitmisel tekkinud probleemide kohta. Selgus, et vaja oleks:

- 1) tuvastada põhjused, miks ei kajasta rahvastikuregistri kanded eeltäidetud deklaratsioonides õigeid andmeid;
- 2) kajastada ametiisiku nelja kuu tulu eeltäidetud deklaratsioonis väljavõttena Maksu- ja Tolliameti andmebaasist, kuid deklaratsiooni esitajate võrdse kohtlemise printsiibist lähtuvalt oleks mõistlik seaduses sätestada tehtud või saadud soodustuste kajastamine lähtuvalt ühtsest konstantsest piirmäärast;
- 3) täiendada alanejate sugulaste valimit mõistega „lapselapsed“;
- 4) täiendada eeltäidetud deklaratsiooni kõrvaltegevuste osa andmetega, mis sisaldavad äriregistrisse kantud ametiisikut puudutavat teavet;
- 5) kanda sotsiaalmaksuga maksustatava tulu andmed eeltäidetuna Maksu- ja Tolliameti andmebaasist deklaratsiooni;
- 6) analüüsida ühises omandis oleva vara osa suuruse märkimise otstarbekust;
- 7) analüüsida väärtfabereid kajastavate andmete sisulist täpsustamist.

Komisjon edastas omapoolsed nii õiguslikku kui registri tehnilist lahendamist vajavad teemad 13. oktoobri 2014 kirjaga nr 2-11/14-4/1 Justiitsministeeriumile.

18. novembril 2014 võttis Riigikogu juhatus menetlusse Vabariigi Valitsuse algatatud korruptsioonivastase seaduse muutmise seaduse eelnõu (777 SE)⁹, mis läbis esimese lugemise 10. detsembril 2014¹⁰.

Eelnõuga 777 SE kavandatakse teha deklareerimissüsteemis järgmised muudatused: deklarandi kõrvaltegevuste sidumine nii deklaratsiooni esitamisele eelnenud kalendriaasta kui ka deklaratsiooni esitamise ajaga; deklareerimisele kuuluva saadud või tehtud soodustuse väärtuse alampiiri seostamine fikseeritud määraga 4000 eurot ning pensioniosakute deklareerimise kohustuse kaotamine.

Komisjon pöördus 12. jaanuari 2015 istungi otsuse alusel põhiseaduskomisjoni poole kirjaga,¹¹ milles väljendas selget toetust seisukohale, et kõnesoleva seaduseelnõu peaks lõpuni menetlema just käesolev Riigikogu koosseis. Eelnõu seadusena vastuvõtmine vähendaks halduskoormust ligikaudu 8000 deklarandil, muutes juba 2015. aasta deklareerimisperiodist süsteemi eesmärgipärasemaks, kasutajasõbralikumaks ja veelgi suuremas ulatuses riigi andmekogude andmetega eeltäidetavaks.

Kahetsusväärset ei leidnud põhiseaduskomisjon võimalust lülitada eelnõu 777 SE jaanuarikuu istungite päevakorda. Eelnõu käsitleti alles 9. veebruari istungil ja menetlust komisjonis otsustati jätkata. Seega langeb nimetatud eelnõu seoses Riigikogu XII koosseisu volituste lõppemisega menetlusest välja.

⁸ Registri volitatud töötaja poolt esitatud HDR-i 19. juuni väljavõttest ilmnas, et huvivid polnud deklareerinud 208 kohaliku omavalitsuse volikogu liiget ja 14 valla- või linnavalitsuse liiget.

⁹ Eelnõu 777 SE materjalid leiab EMS-i toimikust 1-1/12-777.

¹⁰ Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrati 23. detsember 2014.

¹¹ 14. jaanuari 2015 kiri nr 1-5/12-1619.

Komisjon tunneb heameelt, et korruptsioonivastase tegevuse koordineerija Justiitsministeerium uuendas 2014. aasta kevadel korruptsiooniteemalist veebi <http://www.korruptsioon.ee>, mis oma praktiliste nõuannetega ja juhendmaterjalidega on avalikkusele kättesaadav ning igati abiks ametiisikutele ja korruptsioonivastase seaduse rakendajatele.

Parlamentaarsed kuulamised ja korruptsioonivastaste meetmete rakendamise järelvalve

Aruandeaastal korraldas komisjon mitu parlamentaarset kuulamist.

Nii kohtuti 17. veebruaril 2014 väljasõiduistungis raames peaprokurör Norman Aasaga. Kohtumise eesmärk oli saada ülevaade prokuratuuri tegevusest korruptsioonikuritegude menetlemisel 2013. aastal.

10. märtsil 2014 pidas komisjon väljasõiduistungis Kaitsepolitsei ametis. Ameti peadirektor Arnold Sinisalu andis ülevaate Kaitsepolitsei ameti tegevusest korruptsioonikuritegude menetlemisel, lahendi leidnud olulistest korruptsioonijuhtumitest ning kavandatavast korruptsioonivastasest tegevusest. Teine väljasõiduistung Kaitsepolitsei ametis toimus 15. detsembril 2014. Komisjoni liikmeid informeeriti uuest riskihinnangust majandusolukorrale ja võimalikust riigi julgeolekut ohustavast korruptsioonist, mis tuleneb muutunud julgeolekuolukorrast maailmas.

17. märtsil 2014 toimus väljasõiduistung Keskkriminaalpolitseis. Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori asetäitja kriminaalpolitsei alal Indrek Tibar ja Keskkriminaalpolitsei arendusbüroo juht Priit Heinsoo andsid ülevaate Keskkriminaalpolitsei rollist korruptsioonikuritegude ennetamisel ja tõkestamisel ning sellega seonduvatest probleemidest.

17. novembri 2014. istungil selgitasid Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna analüüsitalituse nõunikud Kätlin-Cris Kruusmaa ja Urvo Klopets Korruptsioonivastase strateegia (2013–2020) rakendusplaani aastateks 2014–2017 ja selles kavandatud tegevusi.

2014. aasta sügisistungjärgust alates on komisjon kohtunud mitme valitsusasutuse ja institutsiooni esindajatega. Kohtumiste eesmärk oli saada informatsiooni, kuidas vastavas ametiasutuses või selle haldusalas on rakendatud korruptsioonivastast seadust (ametiisikute korruptsioonialase teadlikkuse suurendamine, korruptsiooni ennetamine, kohustustest kinnipidamise kontroll ning sellealaste sisekontrolli või muude korruptsiooniriskide vältimise meetodite rakendamine). Samuti tunti huvi, millistel kaalutlustel kehtestas asutus ametiisikutele deklaratsiooni esitamise kohustuse või jättis kehtestamata.

8. septembril 2014 kohtuti Maksu- ja Tolliameti peadirektori Marek Helmi ja sisekontrolli osakonna juhataja Veljo Naaritsaga.

15. septembril 2014 kohtuti Keskkonnainspekttsiooni peadirektori Peeter Volkovi ja nõunike Mati Tamme ning Antero Männikuga.

13. oktoobril 2014 kohtuti Rahandusministeeriumi halduspoliitika asekancleri Agris Peedu ja riigihalduse ja avaliku teenistuse osakonna nõuniku Anneli Sihveriga.

3. novembril 2014 kohtuti Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi siseauditi osakonna juhataja Meeli Õismaa ja majandusarengu osakonna analüütiku Regina Raukasega.

10. novembril 2014 kohtuti Maanteeametit riskijuhi Maria Jefanovaga.

12. jaanuaril 2015 kohtuti Konkurentsiameti peadirektori Märt Otsaga.

26. jaanuaril 2015 kohtuti Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse juhatuse esimehe Hanno Tombergi ning järelevalve ja riskijuhtimise üksuse direktori Tiit Tammaiga.

09. veebruari 2015 istungil kohtuti Sihtasutuse KredExi juhataja Andrus Treieri ja riskijuhi Anto Viigiga.

Komisjonile edastatud informatsiooni kohaselt oli ametiasutustes ja institutsioonides, kelle esindajad komisjoni istungitel osalesid, seaduses sätestatud nõuded täidetud. Võimaliku korrupsiooni ennetamisel panustatakse asutuste sisekontrolli või siseauditi osakonna tööle (MTA, Rahandusministeerium, Maanteeamet). Töötajate töölevõtmisel tehakse taustakontrolli. Tähelepanu püütakse pöörata ennetustööle ja töötajate teadlikkuse suurendamisele. Kehtestatud on korrupsiooni vältimist reguleerivad juhendid ja korrad; korraldatakse teemakohaseid koolitusi ja teabepäevi. Asutustes, kus langetatakse otsuseid suuremate rahaliste toetuste, sh Euroopa Liidu toetuste eraldamiseks, on sisse viidud täiendav sisemine majanduslike huvide kontroll; otsuseid teeb kollegiaalne komisjon või komitee (EAS, SA KredEx). Riskide maandamiseks kontrollitakse seotud isikute andmeid. Oma huvid deklareerivad elektroonilises huvide deklaratsioonide registris valdavalt seaduses selleks kohustatud isikud, kuna üldjuhul on asutustes loodud muud korrupsiooni vältimise abinõud.¹² Komisjoni istungil käinud ametitest moodustas erandi vaid Keskkonnainspeksioon, kus deklarantideks olid määratud kõik ametiisikud, kellel on otsustusõigus.

Avaliku vahendi võimalik korruptiivne kasutamine

Riigikogu korrupsioonivastane erikomisjon taunis 2014. aasta 23. jaanuaril koostatud hinnangus¹³ Tallinna ja Tartu kohaliku omavalitsuse juhtide ebaetilist käitumist 2013. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimise eelsel ajal. Ebaetilisus seisnes mitmeti tajutavates reklaame sisaldavates kampaaniates osalemises ja nendeks avaliku raha kasutamises. Komisjon jõudis järeldusele, et sellistes kampaaniates osalenud poliitikud võisid saada ebavõrdse ja põhjendamatu eelise teiste valimistel osalenud isikute ees ning avaliku raha eest tehtud mitmeti tajutavad reklaamid riivavad ühiskonnaliikmete õiglustunnet. Erikomisjoni nentis, et poliitik peab lähtuma hea poliitilise käitumise tavast, ei tohi endale lubada vähimalgi määral korruptiivset käitumist ega anda ka põhjust sellisteks kahtlusteks.

¹² KVS § 13 lõike 3 kohaselt on seaduses loetletud juhtudel õigus kehtestada deklaratsiooni esitamise kohustus ainult juhul, kui ametiisikul on pädevus kasutada avalikku vahendit või viia läbi süüteo- või haldusmenetlust ning puuduvad tõhusamad vahendid korrupsiooniohu vältimiseks.

¹³ <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=178321>

Vaatamata komisjoni eespool käsitletud hinnangule ning avalikkuse taunivale hoiakule, eksponeeris vahetult enne 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimisi Tallinna Linnakantselei (5. mail) internetis ja mitmes telekanalis reklaamklippi „Registreeru tallinlaseks!“.

Reklaamis kutsuti inimesi just ajavahemikus 5.–15. mai registreerima ennast Tallinna linna elanikuks. Klipis näidati ka Tallinna linnapead Edgar Savisaart, kes pöördus vaatajate poole. Seega oli Tallinna linna reklaamis aktiivse valimiskampaania ajal ja mõned päevad enne Euroopa Parlamendi valimiste algust (15. mai) eksponeeritud Eesti Keskerakonna esinumbrina kandideerivat Edgar Savisaart.

Reklaami oli välja pannud Tallinna Linnakantselei, mis andis alust järeldada, et reklaami kulud kaetakse Tallinna linna eelarve vahenditest. Kuna linna eelarvevahendid on avalikud vahendid, mille kasutamine linnapea eksponeerimiseks enne valimisi ei ole kooskõlas poliitilise käitumise hea tavaga, siis asus komisjon seisukohale, et nimetatud reklaam tuleb enne Euroopa Parlamendi valimisi massimeediast viivitamatult kõrvaldada.

Komisjon pöörduski Tallinna Linnavalitsuse poole¹⁴, milles palus nimetatud reklaami massimeediast viivitamatult eemaldada ning edastada komisjonile andmed kõikide selle reklaami tootmise ja avaldamisega seotud otsuste ja kulutuste kohta.¹⁵

Kuna viimaste valimiste puhul oli avaliku raha valimiskampaanias kasutamine laialt levinud nähtus ning selle vältimine vajab seadusandja sekkumist, väljendas komisjon toetust Riigikogus algatatud erakonnaseaduse ja reklaamiseaduse muutmise seaduse eelnõule (497 SE) ja Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduste eelnõule (666 SE). Komisjon tõdes oma 3. juuni pöördumises põhiseaduskomisjoni poole, et mõlemad eelnõud on algatatud sihiga vähendada avalike vahendite väärkasutamist ning täpsemalt reguleerida ja piirata aktiivse valimiskampaania ajal maksumaksja raha kulutamist. Komisjon väljendas lootust, et eelnõude menetlemisega liigutakse edasi jõudsalt ja seaduste täiendamine vähendab säärast väärkäitumist juba 2015. aasta Riigikogu valimiste eel.¹⁶

Ka Riigikontroll oma auditis „Reklaami- ja kommunikatsiooniraha kasutamine valdades ja linnades“¹⁷ jõudis järeldusele, et praegune õigusraamistik ei ole piisav selleks, et efektiivselt takistada avaliku sektori üksust tegemast reklaame maksumaksja raha eest.¹⁸

¹⁴ 12.mai 2014 kiri nr 2-7/14-146/1.

¹⁵ 4. juuni 2014 vastuskirjas nr A-1/4876 teatas Tallinna Linnavalitsus, et klipi viimane eetripäev telekanalites oli 15. mai. Samuti kinnitati, et linnapea kui Tallinna esindusisiku ja tunnusenõu kasutamine nimetatud klipis oli Tallinna arengu huvides täiesti sihipärane ega olnud seotud Euroopa Parlamendi valimistega.

¹⁶ Erakonnaseaduse ja reklaamiseaduse muutmise seaduse eelnõu (497 SE) läbis esimese lugemise 13. mail 2014, eelnõu langeb menetlusest välja seoses Riigikogu koosseisu vahetumisega.

Riigikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduste eelnõu (666 SE) lükati Riigikogu poolt 17. septembri 2014 istungil tagasi.

¹⁷

<http://www.riigikontroll.ee/Riigikontrollipublikatsioonid/Auditruanded/tabid/206/Audit/2342/language/et-EE/Default.aspx>

¹⁸ Auditis, milles uuriti, kas perioodil 2012–2013 on omavalitsuste raha kasutatud poliitikute ja erakondade reklaamimiseks, jõuti järeldusele, et Tallinna linnaeelarvest oli 2013. aastal rahastatud kokku 11 teavitust, mida võis mõista poliitikute või erakonna valimisreklaamina, ja selleks kulus kokku 337 000 eurot linna raha (lk 2).

Auditi arutelul 19. jaanuaril 2015 (ühisistungil riigieelarve kontrolli erikomisjoniga) otsustas komisjon toetada Riigikontrolli poolt Riigikogule tehtud õigusaktide täiendamise ettepanekuid, mis aitaksid ära hoida avaliku raha väärkasutamist.

Ennetamaks avaliku vahendi võimalikku korruptiivset kasutamist Riigikogu 2015. aasta aktiivse valimiskampaania ajal, pöördus komisjon 19. jaanuaril kõigi valimistel osalevate erakondade ja üksikkandidaatide poole üleskutsega järgida valimiskampaania rahastamisel head valimistava ja mitte kuritarvitada avalikke vahendeid, kasutades ära oma võimupositsiooni. Samuti märgiti, et valimiskampaaniat peab rahastama üksnes erakond või valimistel kandideeriv üksikkandidaat ise.

Avaliku vahendi võimaliku korruptiivse kasutamise tõkestamise teemat on komisjon arutanud ka Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjoni esimehe Ado Ojasaluga (2. juunil 2014) ning Kaitsepolitsei ameti peadirektori asetäitja Eerik Heldna ja Keskkriminaalpolitsei korruptsioonikuritegude büroo juhi Mati Ombloriga (9. juunil 2014).

Komisjoni tegevusest seoses GRECO soovitustega

Komisjoni üks tööloik aruandeperioodil hõlmas GRECO neljanda hindamisvooru raportis „Parlamendiliikmete, kohtunike ja prokuröride korruptsiooni ennetamine“ Eestile antud soovitude elluviimisega seotud tegevusi ja koostööd täitmist korraldavate institutsioonidega. Komisjon sõnastas oma seisukohad GRECO poolt parlamendiliikmetele antud soovitude kohta juba komisjoni eelmise perioodi töö ülevaates.¹⁹

2014. aasta kevadistungjärgu lõpus arutas komisjon koos Justiitsministeeriumi esindajatega, kuidas on täidetud GRECO soovitusi prokuröridele ja kohtunikele. Selgus, et nende osas on soovitud sisuliselt ellu viidud. Samas oli olukord parlamendiliikmetele antud soovitude täitmise osas keerulisem.

Seoses GRECO poolt parlamendiliikmetele antud soovitude täitmisega tegi komisjon juba möödunud aasta detsembris²⁰ Riigikogu juhatusele ettepaneku leida Riigikogusiseselt lahendus, kuidas neid rahvusvahelise organisatsiooni antud soovitusi täita.

Soovitused puudutasid põhiliselt Riigikogu eetikaalaste juhiste koostamist, parlamendiliikmetele tehtavate kingituste ja soodustuste ning võõrustamisega seotud käitumisjuhiste kehtestamist ning huvide konflikti käsitlevat regulatsiooni. Samuti soovitas GRECO kehtestada eeskirjad, millega määratakse kindlaks parlamendiliikmete ja lobistide suhtlemise reeglid.

Komisjoni ettepaneku ajendiks oli ka asjaolu, et Eestil lasus hindamisaruande 203. punkti kohaselt kohustus esitada GRECO-le aruanne soovitude, sh parlamendile antud soovitude

¹⁹ vt http://www.riigikogu.ee/public/Riigikogu/Korruptsioon/KVEK_teg_ulevaade_01_2013-01_2014.pdf lk 13

²⁰ 13. detsembri 2013 kiri nr 4-14/13-58/1.

täitmise meetmetest hiljemalt 30. juuniks 2014. Juhatus tegi oma vastuses²¹ ettepaneku, et komisjon võtaks rea küsimuste lahendamisel initsiatiivi enda kätte.

Nii ongi komisjon 2014. aasta kevadistungjärgu mitmel istungil arutanud, milliseid meetmeid oleks vaja, et täita GRECO soovitusi Eesti parlamendiliikmetele. Õigusloome läbipaistvuse suurendamiseks võeti teravdatud tähelepanu alla juhiste koostamine parlamendiliikmete suhtlemiseks lobitöö tegijate ja kolmandate isikutega õigusloome protsessis ning võimalike huvide konflikti vältimise reeglistik.

Kevadistungjärgu lõpus edastas komisjon juhatusale Riigikogu juhatuse otsuse eelnõu „Korruptsioonivastase seaduse rakendamine ja huvide konflikti vältimine“.²² Ühtlasi tehti ettepanek otsuses sätestatud käitumisjuhiste illustreerimiseks avalikustada Riigikogu veebilehel Riigikogu liikmete huvide konflikte puudutavad näidiskaasused ja käitumissoovitused, mida komisjon saaks jooksvalt ajakohastada. Samuti edastas komisjon juhatusale eelnõu „Riigikogu lobitöö tegemise hea tava“ koos seletuskirja ja lobistide registri loomise memoga.²³

Riigikogu juhatus arutas nimetatud eelnõusid koos kõigi fraktsioonide esindajatega septembris 2014. Komisjonile saadetud vastuse²⁴ kohaselt jätkas nende eelnõude edasist arutelu Riigikogu eetikakoodeksi töörühm.²⁵

Riigikogu eetikakoodeksi töörühma töö tulemusena valmis Riigikogu liikme hea tava²⁶ (edaspidi hea tava), mis kiideti heaks juhatuse nõupidamisel fraktsioonide esindajatega 17. detsembril 2014. aastal (vanematekogu protokoll nr 4) ja otsustati avaldada ka Riigikogu XIII koosseisu töö alguseks valmiva „Riigikogu liikme käsiraamatu“ osana.

Komisjon väljendab kahetsust, et töörühm ei töötanud läbi komisjoni poolt juhatusale edastatud otsuse eelnõusid KVS-i rakendamise ja lobitöö hea tava kohta. Samas on positiivne, et üldisem parlamendiliikmete käitumisnormistik leidis väljenduse eespool nimetatud heas tavas, mida loodetavasti aktsepteerivad ka Riigikogu XIII koosseisu liikmed ja fraktsioonid.

Komisjon arutas hea tava oma 2015. aasta jaanuari istungitel ning otsustas korruptsioonivastases seaduses ja heas tavas toodud põhimõtete näitlikustamiseks töötada välja näidiskaasused Riigikogu liikmete võimalikest huvide konflikti situatsioonidest. Kaasuste ja käitumissoovituste väljatöötamise eesmärk on juhtida Riigikogu uue koosseisu liikmete tähelepanu hea käitumise tavaga seotud asjaoludele.

Lobitöö teemaga seonduvalt on komisjon kohtunud MTÜ Korruptsioonivaba Eesti juhatuse esimehe Jaanus Tehveriga, kes andis ülevaate uuringu „Lobitöö Eesti seadusloomes. Kes, miks ja kuidas?“ tulemustest ja nende põhjal antud poliitikasoovitustest „Ettepanekud

²¹ 11. veebruari 2014 kiri nr 4-14/13-58/2.

²² 27. juuni 2014 kiri nr 4-14/14-55/1

²³ 11. juuli 2014 kiri nr 4-14/14-55/2.

²⁴ 30. septembri 2014 kiri nr 4-14/14-55/3.

²⁵ 2014. aasta kevadistungjärgul kuulusid Riigikogu eetikakoodeksi töörühma Kaja Kallas (töörühma juht), Kadri Simson, Andres Anvelt, Mart Nutt ja Kalle Laanet. Töörühma koosseis muutus 2014 sügisistungjärgust alates ja sinna kuulusid Kadri Simson (töörühma juht), Barbi Pilvre, Kaia Iva ja Kalle Laanet.

²⁶ Tekst avalikustatud Riigikogu veebilehel aadressil: <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=181665>

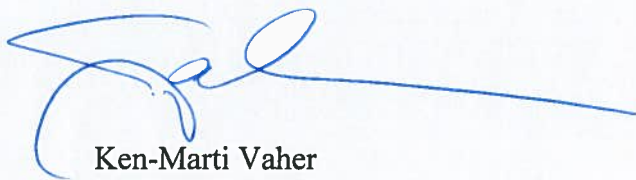
läbipaistva lobitöö tagamiseks“.²⁷ Nimetatud uuringu korraldas ja rahastas Euroopa Komisjon. Kuna uuring viidi läbi 19 riigis ning uuringu tulemused jõuavad võrreldavasse staadiumi käesoleva aasta I poolaastal, siis on komisjon seisukohal, et järgmine Riigikogu koosseis peaks nimetatud soovitusel teravdatud tähelepanu alla võtma.

GRECO III hindamisvooru „Inkrimineerimised“ ja „Erakondade rahastamise läbipaistvus“ osas tunneb komisjon heameelt, et Eestile antud soovitusel on täidetud.

Muud tegevused

Lisaks eelpoolkäsitletule on komisjon veel:

- korraldanud Montenegro Parlamendi korrupsioonivastase komisjoni delegatsiooni Eesti poolse vastuvõtu 24. -26. septembril 2014. Kohtumise käigus tutvustas komisjon kolleegidele Eesti seadusandlust, komisjoni tööd ja kavandatavaid meetmeid korrupsioonivastases tegevuses. Delegatsioon kohtus ka Riigikogu Euroopa Liidu Asjade komisjoniga ning Justiitsministeeriumi ja Keskkriminaalpolitsei esindajatega;
- osalenud kultuuri- ja põhiseaduskomisjoni meediateemalisel ühisistungil;
- läbi vaadanud komisjonile laekunud märgukirjad;
- analüüsinud ettepaneku tegemist Riigikontrolli 2015. aasta tööplaani koostamise kohta;
- kinnitanud komisjoni tegevuse ülevaate (jaanuar 2013 – jaanuar 2014);
- kinnitanud komisjoni tegevuse ülevaate (veebruar 2014 – veebruar 2015);
- komisjoni esimees Ken-Marti Vaher on tutvustanud KVS-i rakendamist ja Eesti riigi kogemusi korrupsioonivastases tegevuses Türgi ja Balkanimaade ajakirjanike delegatsioonile; samuti on ta osalenud Riias toimunud korrupsiooniteemalisel konverentsil „Ebaseaduslikud võrgustikud ja poliitika Balti riikides“.

Ken-Marti Vaher
Erikomisjoni esimees

18. veebruar 2015

²⁷ <http://www.transparency.ee/cm/publikatsioonid/lobitoo-eesti-seadusloomes-kes-miks-ja-kuidas>.